

LOVÁSZY LÁSZLÓ

A jelnyelv, európai szemmel

A jelnyelv státusa és annak problematikája
az Európa Tanács és az Európai Parlament normaalkotásában

Jelen dolgozatban két európai intézményt veszünk górcső alá a címben foglalt téma kifejtése során. Az európai politika elmúlt 50 éve megmutatta, hogy a sikeres európai integráció alapvető bázisa a különböző nemzetközi szervezetek szoros együttműködése. Maga az európai integráció alapjául szolgáló Európai Unió is több nemzetközi szervezet együttműködéséből áll össze, illetve már az Európai Közösségek is több, kormányok felett (mellett?) álló szervezet közreműködéséből fejlődött ki.

1. Bevezetés

A két intézmény, amelyre ki fogunk térni: az Európai Parlament (a továbbiakban: EP) és az Európa Tanács (a továbbiakban: ET). Igaz, ezek az intézmények mind az eredetüket, mind a céljaikat tekintve különböznek egymástól, de az egymásra gyakorolt hatásuk nem lényegtelen, sőt inkább erősítik egymást. Az Európa Tanács alapításakor még nem létezett az európai integrációt jelentő gazdasági szervezet, azonban megindult az európai kulturális, politikai és jogi együttműködés. A szerzőnek nem célja a két intézmény egymástól igen eltérő működését, eljárási módjait, feladat- és hatáskörét részletesen taglalni, mert ez – különösen az Európai Parlament esetében – nem egy dolgozat, de talán egy komolyabb jegyzet terjedelmét is meghaladná. Továbbá nem térünk ki a különböző országokban található gyakorlatra, jogi helyzetre sem, mert az is nagyobb terjedelmet igényel, mint a jelenlegi.

Az Európai Közösségek (a továbbiakban: EGK) alapításával¹ Európában megjelent egy szigorúan vett és értelmezett gazdasági szervezeti struktúrárendszer, ahol a kulturális és politikai jellegű együttműködésnek még nem volt tere. Az integráció alapvető célja egy vámunió létrehozása, az alapító államok közötti közös piac kiépítése volt. Ezzel szem-

¹ 1957. március 25-én írták alá az alapító államok (Belgium, Hollandia, Franciaország, Luxemburg, Németország és Olaszország) Rómában az Európai Gazdasági Közösség, valamint az Euratom megalakítását jelentő nemzetközi szerződést (Római Szerződések), amelyek 1958. január 1-jén a ratifikációs eljárásokat követően léptek hatályba.

ben az elmúlt évtizedekben az Európa Tanács jelentette azt a fórumot, ahol az európai kormányok politikai kérdésekben leginkább együttműködtek. Ennek keretében 1998-ig az Európa Tanács jogalkotása folyamán hozzávetőleg 160 egyezményt kötöttek a tagállamok, illetve kormányaik.²

Az Európa Tanács – amely nem tévesztendő össze az Európai Tanáccsal (a továbbiakban: EiT) –, ami az Európai Unió egyik (ha nem „a”) legfontosabb testülete.

Ez egy olyan kulturális, jogi, politikai együttműködést megvalósító szervezet, amelyet az emberi jogok védelmére és az európai identitás erősítésére hoztak létre 1949-ben, Londonban. Hazánk 1990 októberében írta alá a csatlakozási okmányt.³

Az Európa Tanács klasszikus nemzetközi szervezet, amelyben a hagyományos értelemben vett nemzetközi együttműködésnek alapvető a jelentősége. Az ET fő szerve a Parlamenti Közgyűlés, amely a tagállamok parlamenti képviselőiből áll, és amelyben meghatározott kvóták alapján delegálták a képviselőket. A Parlamenti Közgyűlés nem hoz normatív döntéseket, ugyanakkor azonban pl. ajánlásokat tehet, és határozatokat is hozhat, amelyek végső soron alakítják a tagállamok politikáját is. Az ET másik fő szerve a külügyminiszterekből álló ún. Miniszteri Bizottság, amely döntéshozó, végrehajtó és ellenőrző szerv.

Ezzel szemben az Európai Parlament⁴ a gazdasági integráció oldaláról „kinőtt” szervezet. 1962 előtt Közgyűlésként⁵ működött, azóta a módosított Római Szerződés értelmében, illetve az 1970-es évektől kezdődően (különösen az 1979-es európai parlamenti választásoktól kezdve, valamint az Európai Bíróság jogértelmezésének köszönhetően) az európai integráció egyik felelős döntéshozó szervévé vált.⁶ Az EP képviselői (az ET-vel ellentétben) számos esetben szembehelyezkednek mind az EiT-tel⁷, mind az Európai Bizottsággal (a továbbiakban: EB, vagy „Bizottság”), vagyis függetlenek mind a nemzeti kormányoktól, mind a brüsszeli Bizottságtól, míg az ET képviselői lojálisabbak a nemzeti bürokráciákhoz. Ez egyrészt az integrációs intézmények szupranacionális(abb) jellegéből fakad, másrészt abból, hogy az ET inkább iránymutatást, elveket megfogalmazó és a konkrét végrehajtásban még kevésbé közreműködő szervezet.

Az EP ma már a kezdeti vitafórumból egy olyan közösségi, illetve uniós szervvé fejlődött ki, amely aktívan részt vesz az európai jogalkotási folyamatban, és két eljárás⁸ során az adott esetben blokkoló vétóval is rendelkezik⁹, valamint egyre több közösségi területen éreztetni hatását.

2 Nagy Károly, Nemzetközi Jog, Püski Kiadó, Budapest, 1999, p. 505

3 1991. évi LXXI. tv. iktatta be a magyar jogrendbe az Európa Tanácshoz való csatlakozást, kihirdetve: 1991. december 7-én.

4 Európai közjog és politika (szerk: Kende Tamás), Osiris, Budapest, 1998, p. 228

5 EP Res. 1962. március 30., OJ 1045. o.

6 Európai közjog és politika (szerk: Kende Tamás), Osiris, Budapest, 1998, pp. 228–229

7 Az eddigi EP választások azt mutatják, hogy inkább az ellenzéki pártok kerültek többségbe, és ez rányomta a bélyegét arra, hogy az EiT-ban viszont a kormányzó erők kormányzati képviselői ülnek – Európai közjog és politika (szerk: Kende Tamás), Osiris, Budapest, 1998, p. 230

8 a hozzájárulás és az együttdöntés

9 Európai közjog és politika (szerk: Kende Tamás), Osiris, Budapest, 1998, p. 240

Ugyanakkor az EP fejlődésének iránya és annak mértéke nagyban függ a jelen, illetve a későbbi generáció(k) elképzeléseitől, különösen a föderális Európa víziójával kapcsolatban¹⁰.

Mindezek ellenére a két európai, ám egymástól független intézmény között mégis található egy bizonyos fajta kapcsolat, amely arra utal, hogy hatással vannak egymás tevékenységére. Ennek jó példája az 1990-es Schengeni Egyezmény VI. címében foglalt rendelkezés, amely az adatvédelem tekintetében az ET 1981. évi adatvédelmi egyezményében rögzített személyiségvédelmi szint elérését írta elő¹¹.

2. Az Európai Parlament határozatai a jelnyelvekről a siket emberek számára (1988)¹², és a jelnyelvekről (1998)¹³

Részletesebben először az EP által kiadott dokumentumokra fogunk koncentrálni, mert egyrészt az első jelentős határozatot (normát) a jelnyelvvvel kapcsolatos politika alakítása terén 1988-ban bocsátották ki, másrészt mert az EP korábbi munkássága vethető össze az ET később – 2001-ben és 2003-ban – született ajánlásaival.

Az EP 1988-as határozatában felhívta az Európai Bizottságot, hogy tegyen olyan javaslatot a jelnyelv hivatalos elismertetésére, amely alkalmas arra, hogy minden tagállamban érvényre jusson ez a szándék. Egyben a tagállamokat is felhívta, hogy szüntessenek meg minden akadályt, amely a jelnyelvet használók előtt áll. Az EP ebbéli véleményét 1998-ben már úgy bővítette, hogy a Bizottságot felszólította: az Európai Tanács, azaz EiT részére készítsen egy olyan javaslatot, ami már lényegében konkrétan és hivatalosan is elismerné az adott tagállamban használt jelnyelvet, valamint azt is kérte, hogy biztosítson meghatározott EU-forrásokot az oktatás és a foglalkoztatás keretén belüli képzések finanszírozását illetően, beleértve természetesen a jelnyelvi oktatók és tolmácsok képzését. Lényegében tehát tíz év alatt az EP álláspontja az általános szándéknyilatkozattól és felhívástól a konkrét jogi lépések és európai szintű finanszírozási eszközök kidolgozásának a szükségességéig fejlődött. Vagyis a korábbi helyzethez képest az EP azt képviseli, hogy ez a kérdéskör európai szintű kezelést igényel. Ez lényegében azt is jelentheti, hogy az EP határozata európai szinten egy későbbi, lehetséges és új politikai hozzáállást jelenthet a jelnyelv elismertetése terén, hivatkozással a Római Szerződés 3b cikkelyére¹⁴ éspedig a szubszidiaritás alapján.

Az EP 1988-ban hangsúlyozta a jelnyelv elismerésének fontosságát a szakma (foglalkozás) szempontjából, és a teljes értékű tolmácsolást,

10 Az Európai Alkotmány kapcsán, a Konventben zajló vita szolgált mindezek alapjául.

11 Európai közjog és politika (szerk: Kende Tamás), Osiris, Budapest, 1998, p. 169

12 European Parliament Resolution on Sign Languages for Deaf People

13 European Parliament Resolution on Sign Languages

14 3b. cikkely: „A Közösség a Szerződés által ráruházott hatáskörben és az abban meghatározott céloknak megfelelően jár el.

Azokon a területeken, amelyek nem tartoznak kizárólagos hatáskörébe, a Közösség a szubszidiaritás alapelvének megfelelően csak akkor és abban a mértékben avatkozik be, ha a tervezett intézkedés célkitűzéseit a tagállamok nem tudják kellően megvalósítani, és ezek a célkitűzések a tervezett intézkedés nagyságrendje vagy hatása miatt közösségi szinten jobban megvalósíthatóak.”

valamint a siketek nemzeti szervezetének (szövetségének) a vezető szerepét a jelnyelvi szolgálat-szolgáltatások biztosítása terén, ami egyértelmű elkötelezettséget jelent a tekintetben, hogy a tolmácsolás biztosításában a siket emberek érdekében tevékenykedő szervezet(ek) központi helyet kapjanak.

Az EP 1988-as határozatában sürgeti továbbá a tagállamokat is, hogy a Siketek Világszövetségével (illetve annak Európai Regionális Titkárságával) indítsanak el együttműködést a jelnyelvi tolmácsok, oktatók, szakértők képzése terén, az Európai Szociális Alapból, valamint a közösségi intézményeket, hogy járjanak elől jó példával, különösen az olyan konferenciák szervezésekor, melyeken siket emberek is részt vesznek. Ezzel szemben az 1998-as határozat túlmént ezeken a javaslatokon is, hiszen ott már arról van szó, hogy az Európai Bizottságnak biztosítania kell, hogy valamennyi EU program hozzáférhető legyen a siketek számára, valamint hogy az EU intézményeiben dolgozó tisztségviselők részére is hozzanak felvilágosító intézkedéseket. Ez azt jelenti, hogy elkezdődött egy olyan politikai mozgás, amely végül a mostani gyakorlatot jellemzi, s hogy az EU szintű jogalkotásban figyelembe veszik a fogyatékos emberek, így a siket emberek érdekeit is, különösen a Foglalkoztatási és Szociális Főigazgatóság¹⁵ munkája révén. Az 1988-as határozathoz képest új elem, hogy az EU intézmények által szervezett rendezvényeken a jelnyelvi tolmácsolást kérésre biztosítani kell, ami azóta napi gyakorlattá vált.

1988-ban a feliratozás kérdésében az EP felszólította a műsorsugárzó társaságokat a jelnyelvi interpretáció, illetve a feliratozás iránti elkötelezettség megerősítésére – például a teletext szolgáltatások bővítésével – illetve a minimum standardok kidolgozására. Az 1998-as határozat már ímet konkrétabb: az EP felhívta az EB-t, hogy vizsgálja meg a jogi lehetőségeket a köztvéket illetően, különös tekintettel a politikai véleményeket közvetítő hírműsorokra, de a kulturális és közérdekű információt nyújtó műsorokra is.

Az EP továbbá sürgeti a tagállamokat, hogy tegyék hozzáférhetővé a vonatkozó kormányzati adatbázisokat, tájékoztatókat, és különösen a szociális ellátásokkal, egészségüggyel és foglalkoztatással kapcsolatos információkat (pl. videó révén) a siket közösség számára. Az úgynevezett modellprogramok indítására is ösztönöz az EP, különösen a jelnyelv tanítására a halló gyermekek és felnőttek esetében, és pedig képzett siketek részvételével. Ugyanígy az EP támogatja a naprakész jelnyelvi szótárak elkészítését, beleértve az EU-n belüli, többnyelvű jelnyelvi szótár elkészítését is.

Végül az EP már 1988-ban leszögezte, hogy alapvető fontosságú a siketek bevonása a döntéshozatali mechanizmusokba, különösen a Siketek Világszervezetén keresztül, valamint hogy az EU költségvetésben több forrást kell biztosítani a tagállamokban élő siket emberek részére, a fejlesztési eszközökre. Az 1998-as határozat ezen a téren is konkrétabb: az EP felhívta a Bizottságot, hogy készítsen elő egyebek közt jogi javaslatot a telekommunikációs szövegközlő és a videofon eszközök kompa-

15 DG Employment and Social Affairs, European Commission

tibilitására, valamint vezessen be intézkedéseket a multimédiás alkalmazások egységesítésére („universal design”) annak érdekében, hogy a siket emberek ne szoruljanak ki az újabb alkalmazások használatából.

3. A nyelvi jogok kérdésköre és problematikája. A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, 1992

Az Európai Parlament határozatai után térjünk rá az Európa Tanács tevékenységére. Tekintettel arra, hogy az ET inkább hasonlít egy kormányközi együttműködésre, mint az EP működésére, ezért az ET tevékenysége azért fontos, mert ez inkább a tagállamok kormányzatainak az álláspontját tükrözi, másrészt itt nagyobb az összhang az aláírt egyezmények és a tagállamok kormányzatainak az álláspontjai között, mint például az EiT és a EP között, és ezért akár irányjelzőként is szolgál az összeurópai felfogás alakítása tekintetében.

A témánk szempontjából releváns megállapodás az 1992. november 5-én létrehozott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája (a továbbiakban: Charta), amelyet a magyar jogrendben az 1999. évi XL. törvénnyel iktatták be.

Ez a Charta alapvető a siketek jelnyelvének elismertetése terén, legalábbis ami a szakmai vitát illeti, s ez annak ellenére is így van, hogy ebben külön nem nevesítették ezt a nyelvet. Ahhoz, hogy a Charta jelentőségét jogilag alá tudjuk bátyázni, fontos megjegyezni, hogy a nemzetközi szerződések nemcsak önmagukban értelmezhetők és értelmezendők, hanem más nemzetközi szerződésekkel kapcsolatosan is vizsgálható egy-egy cikkely, illetve rendelkezés, s csak mindezek függvényében állapítható meg egy kormányközi kontraktus igazi értelme, és a védelme alá helyezett tárgyak mibenléte.

Ezért lényeges megemlíteni az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-i Római Egyezményt (a továbbiakban: Egyezmény) és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló nemzetközi normát¹⁶, amely jelen dolgozatunkban azért releváns, mert ennek 16. cikkelye¹⁷ taglalja a megkülönböztetés – azon belül a nyelven alapuló megkülönböztetés – tilalmát. Ennek ellenére fontos látni azt, hogy ez nem jelent pozitív védelmet a kisebbségi nyelvek és csoportok számára, mint ahogyan ezt 1957-ben a Konzultációs Közgyűlés a 136. számú határozatában kifejtette. Ezért 1961-ben olyan ajánlást fogadott el az ET Parlamenti Közgyűlése, amely az Egyezmény kiegészítését javasolta a kisebbségek védelme érdekében, különösen a nyelvi jogok érvényesítése terén, ugyanakkor ebből a megállapodásból erednek a problematikus kérdések is, ugyanis a Chartában foglaltakhoz képest itt a jelnyelv helyzete és státusa bonyolultabb, mert az egyezmény

16 A Magyar Köztársaság az 1993. évi XXXI. törvénnyel iktatta a magyar jogrendbe

17 14. cikk „Megkülönböztetés tilalma – A jelen Egyezményben meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.”

nem ad egyértelmű eligazodást a kisebbségi, regionális és az ún. nem-regionális nyelvi kategóriákhoz való besorolás vonatkozásában.

A Jelen Charta vonatkozásában:

a) „regionális vagy kisebbségi nyelvek”-ken azon nyelvek értendők,

(i) amelyeket valamely állam adott területén az állam olyan polgárai hagyományosan használnak, akik az állam fennmaradó népességénél számszerűen kisebb csoportot alkotnak, és (ii) amelyek különböznek ezen állam hivatalos nyelvétől-nyelveitől, ez azonban nem foglalja magába sem az állam hivatalos nyelvének-nyelveinek dialektusait, sem a bevándorlók nyelveit;

b) a „regionális vagy kisebbségi nyelv használatának területén” az a földrajzi körzet értendő, ahol ez a nyelv olyan számú személyek eszköze, hogy ez indokolja a jelen Charta által előírt különböző védelmi és ösztönző intézkedések meghozatalát;

c) a „területhez nem köthető nyelveken” az állam polgárai által beszélt olyan nyelvek értendők, amelyek különböznek az állam lakosságának többi része által beszélt nyelvtől vagy nyelvektől, de amelyeket, bár az állam területén hagyományosan beszélnek, nem lehet egy külön földrajzi körzethez kapcsolni.”

A Charta preambuluma¹⁸ szerint a megállapodás fő célja a kulturális sokszínűség megtartása és a nyelvek használatához fűződő demokratikus jogok védelmének biztosítása, ugyanakkor – s ebből fakadóan – nem esik szó a nyelvi kisebbségekről, hanem csak a kisebbségek nyelvéről, összhangban a Charta meghatározásaival. Az illetékes európai tanácsi szakértők¹⁹ szerint a Charta a nyelvek kategóriáját illetően korlátozza azok terjedelmét és éppen ezért a szakértők bizottsága szeretne egy külön kezdeményezést látni a jelnyelv státusának európai szintű rendezésére.

A siketek esetében nem beszélhetünk regionális nyelvről sem, hiszen a siketek által használt nyelv(ek) nem egy meghatározott területre korlátozódnak az országon belül, hanem az ország minden részén beszélnek a jelnyelvet. És akkor nem említettük az esetlegesen meglévő nyelvjárásokat, de ennek témája kívül esik ennek az írásnak a hatáskörén.

2000. június 23–24-e között történelminek²⁰ is nevezhető nemzetközi konferenciára került sor az EB és az ET együttműködésével, valamint a Kevésbé Használt Nyelvek Európai Irodája²¹ és a Kisebbségi Ügyek Európai Központja²² (a továbbiakban: ECMI) szervezésében Flensburgban, Németországban, amelynek eredményeképpen elfogadták a Flensburgi Ajánlásokat²³. Ennek keretében az ECMI egyebek közt azt is kifejezésre

18 „... figyelembe véve, hogy Európa történelmi regionális vagy kisebbségi nyelveinek – amelyek közül néhányat az esetleges eltűnés veszélye fenyeget – védelme hozzájárul Európa kulturális gazdagságának és hagyományainak megővéséhez és fejlesztéséhez”.

19 Appendix 3 of the reply of the Committee of Ministers to Parliamentary Assembly Recommendation 1492 on the rights of national minorities dated 13 June 2002

20 Ez különösen igaz az egyes szereplők tekintetében, mert lényegében az uniós integrációs szervezetek és az ET közötti politikai kapcsolat elmélyítését jelentette

21 European Bureau for Lesser Used Languages

22 European Centre for Minority Issues (ECMI)

23 Flensburg Recommendations on the Implementation of Policy Measures for Regional or Minority Languages (2000)

jutatta, hogy az európai jelnyelveket hivatalosan és jogilag is el kell ismertetni.²⁴

4. Az Európa Tanács 1492. sz. parlamenti közgyűlési ajánlása²⁵ a nemzeti kisebbségek jogairól

A korábbi, már említett egyezmények, illetve a Flensburgi Ajánlások tükrében a kontinuitás jegyében az ET Parlamenti Közgyűlése 2001. január 23-án elfogadta a nemzeti kisebbségekről szóló, 1492-es számú ajánlását.

Ez az ajánlás külön kitér a siketek nyelvére, a jelnyelvre. Tekintettel arra, hogy az ajánlás a kisebbségi kérdések általános tárgyalása kapcsán említi meg ezt a kérdéskört, tehát ha konkrétan nem is, de általában véve az ajánlás alkotója érez kapcsolatot a nemzetiségi szempontból nem homogén siket közösség (kisebbség) nyelvének védelme és a kisebbségi jogok általános védelme között, különösen az anyanyelv védelme szempontjából, márpedig a siketek anyanyelve a jelnyelv.

Mindezek fényében előremutató, hogy az ajánlás 12. szakaszának xiii bekezdésében²⁶ a Parlamenti Közgyűlés megerősítette a korábbi kötelezettségvállalást, illetve újfent azt javasolta a Miniszteri Bizottságnak, hogy részesítse védelemben az Európában használt jelnyelveket, amennyire ezt a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának a rendelkezései lehetővé teszik.

Fontos tudni, hogy a Bizottság és más, az érintetteket képviselő szakmai szervezetek folyamatosan együttműködnek a jobb információáramlás érdekében. Ennek keretében 2001 márciusában a Siketek Európai Uniója²⁷ által publikált anyagból – *A jelnyelvek helyzetéről az Európai Unióban* – kiderül, hogy a jelnyelv ugyan bizonyos mértékig számos uniós tagállamban elismert, de kifejezetten jogi értelemben vett elismeréssel (hivatalossá tételről) csak kevés helyen találkozunk az alkotmányban vagy a jogrendszerben.

Az Európa Tanács tagjai közül több országban is rendelkeznek alkotmányos referenciával a jelnyelvet illetően, ilyen pl.:

- Cseh Köztársaság (1988)
- Finnország (1995)
- Görögország (2000)
- Portugália (1997)
- Szlovák Köztársaság (1995)

A következő országokban ugyan a törvény utal a jelnyelvre, közvet-

²⁴ „Due recognition should also be given to Sign Languages. The Council of Europe and other international organisations should consider the desirability and feasibility of preparing a legal instrument to safeguard these languages and the rights of their users. Likewise, the European Commission is requested to sympathetically consider the inclusion of actions to support Sign Languages in their language programmes.”

²⁵ Parliamentary Assembly Recommendation 1492 (2001) on the rights of national minorities, 23.01.2001

²⁶ „give the various sign languages utilised in Europe a protection similar to that afforded by the European Charter for Regional or Minority Languages, possibly by means of the adoption of a recommendation to member states”

²⁷ European Union of the Deaf

lenül vagy közvetve, ez azonban nem egyenjogú a többi, az adott országban „beszél” nyelvvel:

- Dánia
- Egyesült Királyság
- Franciaország
- Írország
- Litvánia
- Norvégia
- Olaszország
- Svájc
- Svédország
- Ukrajna

5. Az Európa Tanács 1598. sz. parlamenti közgyűlési ajánlása²⁸ a jelnyelvek védelméről az Európa Tanács tagországaiban

Végül, de nem utolsó sorban az ET Parlamenti Közgyűlése 2003-ban elismerte a jelnyelv(ek)et, Európa kulturális gazdagsága kifejeződésének az eszközeként. Egyben azt is kinyilvánította, hogy része Európa nyelvi és kulturális örökségének is, továbbá azt, hogy a jelnyelv a siket emberek kommunikációjának teljes értékű és természetes eszköze. A Közgyűlés nyomatékosította azt is, hogy a jelnyelv hivatalos elismerése segíteni fog a siket emberek társadalmi integrációjában, és ez hozzáfért jelent az oktatás, a foglalkoztatás és az igazságszolgáltatás területén is.

A Közgyűlés – egyebek közt – azt ajánlotta a Miniszteri Bizottságnak, hogy készítsen egy külön jogi normát a jelnyelvet használók jogainak erősítésére, amely egyrészt meghatározza az elérendő célokat, a pontos határidőket, a forrásokat és eszközöket egy olyan, az igényeket teljes körűen feltáró tanulmány alapján, amely kötelezően bevonja az előkészítésbe a jelnyelvet használók szervezeteit. Másrészt megfontolásra érdemesnek tartotta azt is, hogy a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájához egy újabb, további jegyzőkönyvben beillesszék a „területhez nem köthető nyelvek” közé a jelnyelvet is.

6. Összegzés

Összegzésképpen elmondható, hogy a tárgyalt európai parlamenti határozatok és európa tanácsi ajánlások egy irányban mutatnak, és pedíg afelelé, hogy a jelnyelvnek az eddigi státusa nem kielégítő, de legalábbis el-lentmondásos, és korrekcióra szorul az eddigi megítélése.

Megpróbáltam bemutatni a jelnyelvhez fűződő attitűdök változását, az elmúlt közel két évtized fényében az európai politikai kultúrában, de egy biztos: a jelnyelv elismertsége érdekében van még tennivaló.

28 Parliamentary Assembly Recommendation 1598 (2003) on the protection of sign languages in the member states of the Council of Europe, 01.04.2003

Az eddigi fejlemények azonban arra utalnak, hogy a jelnyelv kezelésének kérdése immáron európai szintre emelkedett, és ez biztató a siket emberek számára, mert ez egyben azt is jelenti, hogy az emberi jogok, a politikai jogok, valamint a nyelvi jogok gyakorlásának biztosításaképpen a jelnyelv használata előtt meg fog nyílni egy olyan lehetőség, amely valamennyi európai polgár számára előnyös lesz, különösen a Svédországban már sikeres modellként működő bilingvális oktatási rendszer elterjedése révén²⁹.

Európai ügynek lényegében azt tekinthetjük, amit a tagállamok „egyedül” nem képesek megoldani, vagy nem tudnak „megnyugtató” módon kezelni, legalábbis így fogalmazható meg hétköznapi módon a szubszidiaritás lényege. Vagyis európai minden olyan ügy, amelynek megoldása csak valamennyi tagállam (vagy legalábbis azok többsége) közreműködésével biztosítható megnyugtatóan, és ezért – amint ez az ún. harmadik generációs jogokra³⁰ is jellemző – valamennyiünk szolidaritása és hozzájárulása is szükséges a kívánt eredmény eléréséhez.

Lovász László, lovaszy.laszlo@icsszem.hu

Megjelent a Beszélő májusi száma

A tartalomból:

Pallag Zoltán verse, Révész Sándor a köztársaságielnök-választásról,
Ádám Zoltán a minisztercseréről, Seres László Ayn Randról,
Papp András László a diaszpórajogról, Révész Béla az állambiztonsági
pszichológiáról, Bazsányi Sándor Závada Pál új regényéről, Orbán Katalin
Spiegelman könyveiről, Szummer Csaba Freudról és a modernitásról,
Papp András és Tandori Dezső írása.

²⁹ 1999-ben a svéd Parlament az 1998-as oktatási törvény módosításával elismerte, hogy a svéd jelnyelvi környezet szükséges a siket és nagyothalló diákoknak, aki nem tudnak részt venni az általános képzés keretén belül. Továbbá törvény célja a bilingvizmus (írott svéd és a svéd jelnyelv) bevezetése és az (írott) angol nyelvtudás elterjesztése a hallássérültek körében.

³⁰ K. Vasak–P. Alston (eds): *The International Dimensions of Human Rights* 2 vols. 1983.